

Antifoanele

În primele secole creștine, după adunarea poporului în biserică și intrarea arhierului și a preoților, Sfânta Liturghie începea cu lecturile din Sfânta Scriptură și explicarea lor (predica). Antifoanele au apărut mai târziu ca un serviciu liturgic distinct săvârșit în timpul procesiunii spre biserică în care urma să se săvârșească Sfânta Liturghie. Se cântau psalmi însoțiți, ca refrene, de anumite imne liturgice și se roșteau rugăciuni. Începând cu secolele VII-VIII acest serviciu liturgic devine o parte introductivă a Sfintei Liturghii păstrând însă până astăzi caracterul de pregătire pentru intrarea în Împărăția lui Dumnezeu și scoțând în evidență, alături de Intrarea mică și de Intrarea mare, sensul dinamic al Liturghiei, de înaintare spre Împărăție.

Ce sunt antifoanele?

Denumirea de antifoane vine de la practica cântării alternative a psalmilor și a refrenelor de către două grupuri de cântăreți. Până în secolul al XIV-lea se cântau ca antifoane psalmii 91, 92 și 94 precedați de rugăciunile corespunzătoare rostite cu voce tare și încheiate cu efonise. Ca refren al celui de al doilea psalm întâlnim, după secolul al VI-lea, imnul „*Unule - Născut*”, atribuit împăratului Iustinian. Treptat s-a ajuns să nu se mai cânte decât câte trei stihuri din fiecare psalm așa cum este prevăzut până în prezent de cărțile de cult la rânduiala Liturghiei din zilele de rând.

Din secolul al XIV-lea în duminici și în sărbători psalmii antifonici au fost înlocuiți cu antifoanele specifice slujbei Obedniței (Tipica) și anume psalmii 102 și 135 și Fericirile (cu stihiri). În practică, în special în parohii, cu excepția praznicelor împărătești care au antifoane speciale, ca antifoane se cântă numai versetul întâi al Psalmului 102, imnul Unule - Născut și Fericirile (fără stihiri).

Antifoanele ne pregătesc pentru intrarea în Împărăția lui Dumnezeu

În număr de trei pentru că „*Dumnezeu este întreit în Persoane și, prin aceasta, trei e un simbol al infinității dar al infinității în iubire căci Dumnezeu e infinitatea vieții în iubire*”, antifoanele ne pregătesc pentru a deveni părtași iubirii dumnezeiești prin intrarea în Împărăția Sfintei Treimi. De aceea înaintea primelor două antifoane slăvim Sfânta Treime iar înaintea de cântarea Fericirilor ne rugăm, precum tâlharul pe cruce, să fim pomeniți întru Împărăție.

Antifonul I - starea în care pornim spre Împărăție

Alcătuit la persoana I singular, antifonul I este un îndemn pe care fiecare trebuie să și-l adreseze pentru o angajare totală, din adâncurile cele mai intime ale ființei, din adâncurile inimii, în slăvirea lui Dumnezeu pentru binefacerile Sale: „*Bindecuvintează suflete al meu pe Domnul și toate cele dinlăuntrul meu numele cel sfânt al Lui. Bindecuvântat ești Doamne.*” Sinteză a întregului psalm 102, acest verset ne arată starea în care trebuie să purcedem în pelerinajul nostru spre Împărăția lui Dumnezeu, starea în care ne putem apropia de Dumnezeu cel ce miluiește pe cei ce se tem de El precum tatăl pe fii (Ps. 102, 13).

Antifonul al II-lea - mărturisirea credinței în Hristos

Întregul conținut al credinței creștine depinde de modul în care se răspunde la întrebarea „*Cine este Iisus Hristos ?*”. Prin cântarea imnului *Unule-Născut*, „*una dintre cele mai pline de învățătură alcătuirii care se spun la o slujbă dumnezeiască*” peste care însă mulți credincioși trec cu superficialitate fără a lua seama la bogăția de învățături pe care o cuprinde, răspundem încă de la începutul Sfintei Liturghii la această întrebare. Antifonul al II-lea este o mărturisire de credință în Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Care ne-a deschis calea spre Împărăția lui Dumnezeu și ne

dăruiește puterea de a intra în ea.: „**Unule-Născut, Fiule și Cuvântul lui Dumnezeu, Cel ce ești fără de moarte și ai primit, pentru mântuirea noastră, a te întrupa din Sfânta Născătoare de Dumnezeu și pururea Fecioara Maria; Carele neschimbat Te-ai întrupat și răstignindu-Te, Hristoase Dumnezeule, cu moartea pe moarte ai călcat. Unul fiind din Sfânta Treime, împreună slăvit cu Tatăl și cu Duhul Sfânt, mântuiește-ne pe noi!**”

Mărturisim astfel că una dintre persoanele Sfintei Treimi, și anume Fiul și Cuvântul lui Dumnezeu, S-a întrupat, pentru mântuirea noastră, din Sfânta Fecioară Maria dar rămânând esențial același în dumnezeirea Sa. Prin întrupare Fiul lui Dumnezeu a primit firea umană în ipostasul Său realizându-Se unirea ipostatică a firii dumnezeiești și a celei omenești adică o persoană în două firi, Persoana lui Iisus Hristos. Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu întrupat, S-a răstignit pentru noi și a murit cu trupul însă, fiind Dumnezeu adevărat, moartea nu L-a putut ține și a înviat „*cu moartea pe moarte călcând*” deschizându-ne calea spre mântuire, spre dobândirea vieții de veci în Împărăția Sa.

Inspirată în mod direct de anatema a X-a a sinodului V ecumenic din anul 553 („*Dacă cineva nu mărturisește că Domnul nostru Iisus Hristos Care S-a răstignit cu trupul este Dumnezeu adevărat și Domn al slavei din Sfânta Treime, să fie anatema*”) și exprimată sub formă de rugăciune, această mărturisire de credință sintetizează învățătura hristologică a Bisericii, așa cum a fost ea definită de către sinoadele ecumenice de până atunci:

- Iisus Hristos este Fiul lui Dumnezeu, Unul-Născut înainte de veci din Tatăl și de o ființă cu El, care S-a întrupat de la Duhul Sfânt și din Fecioara Maria și S-a făcut om - Sinodul I ecumenic (325);
- În Persoana lui Iisus Hristos firea dumnezeiască și firea omenească sunt unite ipostatic: neamestecat și neschimbat, neîmpărțit și nedespărțit. De aceea Fecioara Maria este cu adevărat Născătoare de Dumnezeu (Theotokos) - Sinoadele III și IV ecumenice (431 și 451);
- Iisus Hristos este Persoana din veci a Fiului lui Dumnezeu („*Unul din Sfânta Treime*”) care a asumat firea umană și a murit în trup pentru mântuirea noastră - Sinodul V ecumenic (553).

Mărturisirea se încheie cu rugăciunea adresată lui Hristos pentru a ne împărtăși de roadele lucrării Sale: „*mântuiește-ne pe noi*” ceea ce este echivalent cu a spune: „*pomeniște-ne întru Împărăția Ta*”.

Antifonul al III-lea - condițiile intrării în Împărăția lui Dumnezeu

După rugăciunea de a fi pomeniți întru Împărăția lui Dumnezeu (*Întru Împărăția Ta când vei veni, pomeniște-ne pe noi Doamne*), Hristos Însuși ne vorbește atrăgându-ne atenția asupra condițiilor intrării în Împărăția Sa (Matei 5, 3-12). „*Să nu te intristezi dacă nu auzi dăruindu-se de fiecare fericire Împărăția cerurilor*, ne avertizează Sfântul Ioan Gură de Aur. *Chiar dacă răsplățile sunt diferite totuși toate duc în Împărăția cerurilor*”.

Fericiți cei săraci cu duhul, că a acelora este Împărăția Cerurilor - sărăcia cu duhul sau smerenia de bună voie (Sfântul Ioan Gură de Aur) este condiția esențială a intrării în împărăție, ea ne deschide portile cerului pentru că numai cel care își cunoaște nimicnicia însetează după Dumnezeu;

Fericiți cei ce plâng, că aceia se vor mângâia - plângerea este mântuitoare atunci când este o expresie a pocăinței, a străpungerii inimii și a întoarcerii spre Dumnezeu;

Fericiți cei blânzi, ca aceia vor moșteni pământul - blândețea, cel dintâi rod al bunătății și al iubirii aproapelui, ne face asemenea lui Hristos: „*Învățați-vă de la Mine, că sunt blând și smerit cu inima și veți găsi odihnă sufletelor voastre*”(Matei 11, 29).

Fericiți cei ce flămânzesc și însetează de dreptate, că aceia se vor sătura - dreptatea înseamnă aici cucernicie (Sfântul Ioan Gură de Aur), virtutea în general (Sfântul Chiril al Alexandriei) pe care trebuie să o căutăm cu toată dorința inimii noastre;

Fericiți cei milostivi, că aceia se vor milui - milostenia izvorăște din iubirea de Dumnezeu și de aproapele și se arată prin ajutorarea trupească și sufletească a semenilor și atrage mila lui Dumnezeu asupra noastră;

Fericiți cei curați cu inima, ca aceia vor vedea pe Dumnezeu - curăția inimii o dobândim atunci când reușim să smulgem din ea rădăcinile păcatului, adică poftele și gândurile rele, și o umplem de iubire și de dorința după Dumnezeu;

Fericiți făcătorii de pace, că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema - scopul a tot ceea ce facem în viață trebuie să fie pacea care este dar și har de la Duhul Sfânt, semn al prezenței Sale care ne transportă în „*lăcașul*” Său (Sfântul Serafim de Sarov);

Fericiți cei prigoniți pentru dreptate, că a lor este Împărăția cerurilor - luptând pentru dreptate, având ca arme adevărul și iubirea, până la a fi prigoniți ne identificăm cu Mântuitorul Care a suferit răstignire;

Fericiți veți fi voi când vă vor ocări și vă vor prigoni și vor zice tot cuvântul rău împotriva voastră, minșind din pricina Mea - prigonirea nu aduce fericirea decât dacă cel prigonit este cu adevărat nevinovat, dacă ocara este mincinoasă și victima este un martor al Adevărului, al lui Hristos Însuși.

Bucurați-vă și vă veseliți, că plata voastră multă este în ceruri - ca o concluzie a ultimei fericiri dar și a antifonului al III-lea și a întregii părți introductive a Sfintei Liturghii, Mântuitorul ne îndeamnă să ne bucurăm și să ne veselim de intrarea în Împărăția Sa care se va împlini în timpul Sfintei Liturghii.

„Ia seama, suflete de creștin, ce se cântă la începutul Liturghiei, ne atrage atenția Sfântul Ioan de Kronstadt. Ai auzit? Dumnezeu s-a întrupat pentru tine, s-a făcut om ... Simți oare ce înseamnă aceasta? Te înalță oare aceasta? Te desprinde de pământ? Privește cât de îngăduitor, înfricoșător, minunat și grozav se apropie de noi Împărăția lui Dumnezeu”.